

УДК 342.5

Ганна Бистрик,

кандидат юридичних наук

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У статті надається комплексний аналіз теоретико-методологічних підходів до визначення принципів організації і діяльності механізму держави в сучасній юридичній науці. Автор обґрунтовує роль принципів організації і діяльності механізму держави як основоположних ідей, що визначають процес формування і функціонування механізму сучасної держави, і насамперед — державних органів. Особлива увага надається обґрунтуванню тих принципів організації і діяльності механізму держави, які впливають з поняття демократичної, правової і соціальної держави.

Ключові слова: механізм держави, правові принципи механізму держави, правова держава, соціальна держава, демократична держава, державна влада, правове регулювання.

Проблема дослідження механізму сучасної держави, коли остання розглядається насамперед через призму втілення у повсякденну практику регулювання суспільних відносин правових цінностей демократичної, правової і соціальної держави, посідає одне з пріоритетних місць у системі юридичних досліджень і, насамперед, — теорії держави і права. Справді, механізм держави усталено характеризується у юридичних дослідженнях як матеріальна і одночасно організаційна основа існування будь-якої держави, незалежно від типу державно-правового режиму, форми правління або ж форми державно-територіального устрою. Так, за словами С. Комарова, саме через механізм держави реалізується державна влада та здійснюється державне керівництво суспільством [1]. Однак механізм держави — це не просто будь-яка сукупність державних органів та установ, оскільки зазначена система завжди формується, розвивається і функціонує на основі певних принципів, які відображають сутність даної конкретної держави. З цього погляду, комплексний науково-юридичний аналіз правових принципів організації і діяльності механізму держави є значимим та важливим завданням сучасної теорії держави і права.

Водночас, наголошуючи на науковому значенні дослідження принципів організації і функціонування механізму дер-

жави, слід вказати на ті аспекти, які актуалізують подібні розвідки в сучасних умовах. По-перше, розвиток будь-якої сучасної держави неможливий поза відповідними трансформаціями її механізму. Невипадково, що окремі дослідники описують механізм держави як її «тіло», яке повинно розвиватись разом із зміною суспільних відносин, розвитком самого суспільства, а також тих завдань, які виникають перед державою в ході її історичного і правового розвитку [2].

Однак, визнаючи об'єктивну потребу подібних трансформацій (генезису) механізму держави, не можна не погодитися з тим, що в самому механізмі держави повинні міститись і певні стабільні основи й ознаки, які не дозволяють державі втратити свою соціальну сутність. Однією з таких ознак і запорук стабільності механізму держави є принципи його організації і діяльності, які безпосередньо відображають ті засади, на яких формуються органи державної влади та взаємодіють один з одним. По-друге, значення принципів організації і діяльності механізму держави істотно підвищується в умовах зміни загального типу держави, коли відбувається перехід від однієї парадигми державно-правового розвитку до іншої. Фактично, саме такі зміни відбулись в Україні в останню декаду минулого століття. Хоча при цьому варто пам'ятати, що в цей час Україна не лише

обрала загальний вектор свого майбутнього розвитку (адже ще в Декларації про державний суверенітет України було зазначено, що Україна прагне створити демократичне суспільство і побудувати правову та суверенну національну державу [3]), а й отримала незалежність, тобто конституювалась як суверенна, самостійна і незалежна держава, що, власне, і було юридично закріплено Актом проголошення незалежності 24.08.1991 року.

Таким чином, фундаментальна зміна загального вектору суспільного і державного розвитку актуалізувала потребу переосмислення принципів організації і діяльності механізму держави, які покликані гарантувати незворотний поступ України в напрямі практичного втілення зазначених правових цілей і цінностей. Недарма, описуючи проблематику утвердження правової державності в Україні, Р. Гринюк вказував, що цей процес нерозривно пов'язаний з трансформаціями механізму держави чи, точніше, — тих принципів, які визначають його організацію і діяльність [4]. У цьому контексті висловлюється О. Скрипнюк, який в ході аналізу феномена соціальної держави говорить про потребу забезпечення фундаментальних змін у механізмі держави, до основоположних засад організації і діяльності якого повинні бути введені принципово нові ідеї і цінності [5]. З огляду на те, що цей процес загальної державно-правової трансформації України не можна вважати завершеним, донині зберігають свою актуальність дослідження принципів організації і діяльності механізму Української держави.

По-третє, у світлі триваючого нині в Україні процесу конституційної модернізації, який, за словами Ю. Шемшученка, має всі ознаки як демократизму, так і професійності [6], слід визнати, що предметом змін є не тільки сам формально-юридичний зміст Конституції України, а й загальний механізм організації і функціонування і держави в цілому, і її механізму, а також тієї системи відносин, які пов'язують її з громадянським суспільством. Причому у формі конституційних норм набувають свого втілення ті загальні принципи, настанови, ідеї й цінності, які повинні забезпечити макси-

мальний рівень узгодженості між організацією і діяльністю механізму держави та об'єктивно існуючими суспільними потребами та інтересами. Тому будь-які спроби сформувати та запровадити у практиці державотворення ту чи іншу модель подальшого розвитку Української держави повинні спиратись на чітке наукове розуміння того, чим є механізм, які функції він виконує, і головне — які принципи повинні бути покладені у його основу. Все це зумовлює теоретичну і практичну актуальність дослідження теоретично-правових аспектів визначення змісту та загальної юридичної характеристики принципів організації і діяльності механізму держави.

Усталено в юридичній науці, як зазначає С. Погребняк, «при характеристиці принципу зазвичай звертається увага на те, що він, по-перше, являє собою ідею, положення, вимогу, і, по-друге, він є не простим положенням (ідеєю, вимогою), а основним, основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним, керівним, відправним, провідним, чільним» [7]. З цього погляду можна стверджувати, що принципи організації і діяльності механізму держави постають як концентрований вираз найважливіших сутнісних рис держави, цінностей і цілей державно-правового розвитку. Тобто як зміст, так і специфіка досліджуваних нами принципів механізму держави формується на рівні держави як такої. Це означає, що механізм держави та його організацію не можна досліджувати поза загальним контекстом більш широкого поняття «держава», а також тих відносин, які складаються між нею і громадянським суспільством. Іншими словами, принципи організації і діяльності механізму держави безпосередньо корелюють з тими принципами, які визнаються засадничими для держави як такої. Тому загальне проголошення держави правовою або демократичною (наразі юридичною формою такого проголошення, як правило, є конституція як Основний Закон держави і суспільства [8]) не може супроводжуватись формуванням такого механізму держави, принципи якого входили б у суперечність або прямо заперечували принципи демократії або праводержавності.

Застосовуючи такий підхід, можна дати й найбільш загальне визначення поняття принципів механізму держави. Наприклад, на думку Р. Енгібаряна та Ю. Краснова, принципи механізму держави — це ніщо інше, як вихідні ідеї, що визначають основні підходи до формування і функціонування державних органів [9]. Щоправда, незважаючи на позірну універсальність подібної дефініції, слід, все ж таки, зробити декілька зауважень. По-перше, до сьогоднішнього дня співіснують щонайменше два способи визначення поняття «механізм держави», відмінність між якими, головним чином, полягає у визнанні або невизнанні правомірності редукції змісту поняття «механізм держави» виключно до системи державних органів. Наприклад, досліджуючи механізм держави, О. Скакун доводить, що поняття «принципи організації і діяльності» доцільно застосовувати не до механізму держави в цілому, а лише до державного апарату [10]. Тобто, якщо конкретизувати вихідне поняття механізму держави шляхом його ототожнення з державним апаратом, то тоді принципи його організації і діяльності набудуть більш конкретного та об'єктивованого вигляду. Однак, з огляду на те, що наразі предметом нашого дослідження є проблематика принципів організації і діяльності механізму держави, щойно згадану теоретичну проблему ми спеціально не розроблятимемо, і зауважимо тільки, що введення до цієї дефініції поняття «органи держави» автоматично порушує проблему чіткого встановлення суб'єктів або елементів механізму держави в цілому.

По-друге, це визначення залишає нерозв'язаним питання про те, в якій спосіб та на підставі чого зазначені «вихідні ідеї» стають об'єктивними детермінантами розвитку будь-якого механізму держави. Зважаючи на ці два моменти, спробуємо внести певні уточнення до визначення поняття принципів організації і діяльності механізму держави. На нашу думку, їх можна охарактеризувати як зумовлені сутністю та функціональним призначенням держави основоположні ідеї і вимоги, які задають загальну модель формування, функціонування та порядку взаємодії між окремими еле-

ментами механізму держави та набувають своїх нормативних властивостей завдяки їх закріпленню на законодавчому рівні. Застосування такої дефініції дозволяє одночасно уникнути суперечок щодо конкретизації змісту загального поняття механізму держави, а також зафіксувати роль права у процесі конститування системи принципів механізму держави та їх впливу на організацію і діяльність механізму держави.

Розкриваючи зміст конкретних принципів організації і діяльності механізму держави, варто зазначити, що наразі в теорії держави і права часто виділяють різну кількість цих принципів. Скажімо, на думку одних дослідників, є підстави говорити лише про п'ять або шість таких принципів [11], тоді як, на думку інших, їх існує близько чотирнадцяти (саме таку їх кількість нараховує О. Скакун). Основна відмінність між цими підходами криється у тому, як саме той чи інший дослідник визначає поняття принципів механізму держави і чи долучаються при цьому до загальної системи цих принципів ті, що пов'язані з організацією та діяльністю окремих елементів механізму держави. Разом із тим, доволі часто у теорії держави і права принципи механізму держави пов'язуються з характером її функціонування. Тобто до цих принципів належать лише такі, що сприяють реалізації оптимальної й ефективної роботи державного механізму. До речі, ці дві вимоги «оптимальності» та «ефективності» часто вводяться навіть у саму дефініцію поняття принципів організації і діяльності механізму держави. Зокрема, на думку вітчизняних юристів, це поняття доцільно описувати як «законодавчо визначені відправні засади і вимоги щодо організації і функціонування механізму держави з метою найбільш оптимального і ефективного виконання функцій та завдань держави» [12].

Яскравим прикладом такого способу тлумачення системи принципів організації і діяльності механізму держави може виступити підхід Р. Шагієвої, яка навіть у своїй вихідній дефініції поняття принципів організації і діяльності механізму держави зазначає, що вони не тільки повинні мати об'єктивний характер, а й за-

безпечувати оптимальний режим функціонування механізму держави. Відповідно до чого вся система принципів організації і діяльності механізму держави експлікується цією російською дослідницею як взаємодія чотирьох фундаментальних принципів: а) принципу обов'язковості представництва інтересів громадян та їх об'єднань у системі державних органів, установ та організацій; б) принципу відкритості діяльності державних структур і доступності інформації про їх діяльність громадянам та їх об'єднанням; в) принципу законності, який забезпечує не лише режим чіткого і суворого дотримання норм чинного законодавства, а й реальне право громадян контролювати ступінь та якість реалізації законодавчих норм у діяльності механізму держави; г) принципу компетентності і професіоналізму, який покликаний гарантувати високий рівень якості тих рішень, які приймаються на державному рівні [13].

Паралельно з цими основними принципами організації і діяльності механізму держави можна визначити інші групи принципів, які пов'язані з діяльністю тих чи інших конкретно взятих органів державної влади (гілок державної влади) або ж державних установ та організацій. Скажімо, у цілому ряді сучасних юридичних досліджень принципи організації і діяльності механізму держави класифікуються відповідно до класичної схеми поділу влади. У такому випадку йдеться про принципи організації і діяльності органів законодавчої, виконавчої та судової влади, а також тих елементів механізму держави, які забезпечують правопорядок, безпеку та оборону країни, надають різноманітні суспільно значимі послуги [14]. Щоправда, як вважає Р. Макуєв, такий підхід має певні вади. Так, якщо основні принципи організації і діяльності механізму держави ще піддаються певній систематизації і класифікації, то «неосновних» принципів існує надто багато, що практично унеможливує будь-які обґрунтовані наукові спроби їх систематизації. Тому, на думку щойно згаданого дослідника, доцільно говорити не про «основні» і «неосновні» принципи організації і діяльності механізму держави, а про «загальні»

принципи (які характерні для усіх без виключення елементів та структурних частин механізму держави), та інші принципи (які визначають організацію і діяльність тих чи інших елементів механізму держави) [15]. Водночас, як вказує цей автор, не варто забувати про те, що принципи організації і діяльності механізму держави безпосередньо корелюють з окремими елементами форми держави. З-поміж них найбільше значення для механізму держави має форма державно-територіального устрою, що дало підстави Р. Макуєву говорити про принципи організації і діяльності механізму держави в унітарних і федеративних державах. Основною відмінністю між ними є те, що для останніх до системи досліджуваних нами принципів входить ще принцип федералізму.

До речі, про його роль для розвитку механізму держави пише В. Чиркін, який зазначає, що федерація як особлива форма державно-територіального устрою характеризується рядом ознак, які зумовлюють специфіку організації і функціонування механізму держави. Зокрема до цих ознак він відносить такі: а) федерація складається з відносно автономних державних утворень; б) у ній діють не одна, а дві публічні влади, якими є влада федерації та влада її суб'єктів; в) у ній діють дві системи органів влади; г) у ній діє право федерації та право суб'єктів федерації [16]. Не викликає сумніву, що кожна з цих ознак на пряму пов'язана з тим, як організується система публічної влади у федеративній державі, а отже, й з тим, як формується та діє механізм держави. З погляду механізму держави, принцип федералізму дозволяє виділити два чіткі рівні його функціонування: загальнофедеративний та рівень окремих суб'єктів федерації, що істотно видозмінює вихідну структуру організації механізму держави. До того ж, як зазначає В. Чиркін, функціонування механізму федеративної держави стикається з цілим рядом складнощів, яких немає перед механізмом унітарної держави. Основною такою проблемою федеративної держави він вважає фактор «експансії повноважень суб'єктів федерації»: «одне з найскладніших питань діяльності суб'єктів федерації пов'язане

із дотриманням їх меж... суб'єкт зазвичай прагне розширити межі власного управління, захопити «шматки» федеральних повноважень та втрутитися у сферу муніципальної влади... це породжує проблему двосторонньої або тристоронньої координації діяльності федерації» [17]. Таким чином, на рівні принципів організації і діяльності механізму федеративної держави повинні бути закріплені такі специфічні вимоги (що одночасно постають і як гарантії), які б унеможливили появу та активний генезис подібних негативних і небезпечних для цілісності механізму федеративної держави явищ.

Повністю підтримуючи ідею щодо наявності об'єктивних зв'язків між сутнісними властивостями держави (які відображаються у тому числі й у формі держави) та принципами організації і функціонування її механізму, вважаємо, що сама ідея їх класифікації все ж таки не повинна відкидатися. Справді, спроба виділити «основні» та «неосновні» принципи механізму держави може бути поставлена під сумнів. Утім цілком виправданим та аргументованим видається такий підхід, який засновується на тому, що усі принципи організації і діяльності механізму держави можуть бути розділені на універсальні та спеціальні. Перші з них описують і визначають організацію і діяльність механізму держави в цілому, інші — організацію і діяльність окремих елементів (та субелементів) механізму держави. Причому універсальні (або загальні) принципи організації і діяльності механізму держави, у свою чергу, можуть бути розподілені на дві підгрупи: а) ті що напряму впливають з сутності держави (наразі ми розглядаємо виключно демократичну державу як «специфічну форму організації публічної влади, яка характеризується конституційно закріпленою системою інститутів, що гарантують верховенство суверенної волі народу, взаємодіє з суспільством на засадах правових принципів, які забезпечують політичну владу від узурпації з будь-якого боку, забезпечують постійне представництво інтересів громадян, а також реальний захист прав і свобод людини і громадянина» [18], оскільки для держав

іншого типу — авторитарних і тоталітарних — ці принципи істотно видозмінюються); б) ті, що покликані сприяти максимальній оптимізації та підвищенню ефективності функціонування держави. В такому разі до першої з цих підгруп належатимуть принципи демократизму, поділу влади, законності, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, правовизначеності (у якості відносно самостійного принципу даної групи можна виділити принцип федералізму, який притаманний лише для держав з федеральним державно-територіальним устроєм), а до іншої підгрупи — принципи професіоналізму, гласності, рівного доступу до державної служби, доцільності, оптимальності, відповідальності, підконтрольності. Також до цієї підгрупи може бути віднесений і принцип наукової обґрунтованості, який, на думку цілого ряду сучасних фахівців-юристів, в умовах сучасного рівня розвитку держави і суспільства багатоманітності та складності суспільних відносин поступово набуває дедалі більшого значення [19].

Разом із тим, як було зазначено вище, можна вказати на цілий ряд принципів організації і діяльності механізму держави, які характерні для її окремих суб'єктів та елементів. Звісно, це не означає, що вони суперечать загальним принципам механізму держави. Маючи спеціальний та похідний характер, вони повністю відповідають принципам першої групи, але при цьому мають певну специфіку, яка визначає організацію і діяльність тих чи інших органів державної влади, установ чи організацій. Усі ці принципи чітко закріплюють на законодавчому рівні. Причому доволі часто у їх переліку можна зустріти як універсальні, так і спеціальні принципи. Наприклад, якщо звернутись до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 2591-VI від 07.10.2010 р., то ст. 3 встановлює, що принципами діяльності цього органу державної влади як одного з ключових елементів механізму держави (її виконавчої гілки влади) є наступні: 1) діяльність Кабінету Міністрів України ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поділу державної влади, безперервності, колегіальності, солідарної відповідальності, від-

критості та прозорості; 2) Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; 3) Кабінет Міністрів України є колегіальним органом. Кабінет Міністрів України приймає рішення після обговорення питань на його засіданнях; 4) Кабінет Міністрів України регулярно інформує громадськість через засоби масової інформації про свою діяльність, залучає громадян до процесу прийняття рішень, що мають важливе суспільне значення.

Прийняття Кабінетом Міністрів України актів, що містять інформацію з обмеженим доступом, можливе лише у випадках, визначених законом, у зв'язку із забезпеченням національної безпеки та оборони України. Всі акти Кабінету Міністрів України підлягають обов'язковому оприлюдненню, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом. Водночас у ст. 2 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166-VI від 17.03.2011 р. зазначається, що: 1) діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади ґрунтується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, безперервності, законності, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності; 2) міністерства діють за принципом єдиноначальності. Інші центральні органи виконавчої влади діють за принципом єдиноначальності, якщо інше не передбачено законом; 3) підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, не можуть здійснювати владні повноваження, крім випадків, визначених законом.

У ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» міститься наступний перелік принципів організації і діяльності цього органу державної влади: 1) органи прокуратури України становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим; 2) органи прокуратури України здійснюють свої повноваження на підставі додержання Конституції

України та чинних на території республіки законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів; 3) органи прокуратури України захищають у межах своєї компетенції права і свободи громадян на засадах їх рівності перед законом, незалежно від національного чи соціального походження, мови, освіти, ставлення до релігії, політичних переконань, службового чи майнового стану та інших ознак; 4) органи прокуратури України вживають заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення; 5) органи прокуратури України діють гласно, інформують державні органи влади, громадськість про стан законності та заходи щодо її зміцнення.

Тобто, як бачимо, поряд з універсальними принципами організації і діяльності механізму держави у чинному законодавстві України, яке визначає принципи організації і діяльності окремих елементів механізму держави, містяться принципи, які притаманні саме цим органам держави. Так само, навіть якщо йдеться про певні універсальні принципи, то доволі часто законодавець дає чітке пояснення того, що саме означає цей принцип у діяльності тих чи інших конкретно взятих елементів механізму держави. Скажімо, серед універсальних принципів діяльності Центральної виборчої комісії ч. 2 ст. 2 Закону України «Про Центральну виборчу комісію» № 1932-IV від 30.06.2004 р. виділяє принцип відкритості та публічності. При цьому у ст. 4 цього Закону надається конкретизація змісту цього універсального принципу для діяльності саме цього органу державної влади: а) на засіданні Комісії мають право бути присутніми без дозволу чи запрошення Комісії кандидати на пост Президента України та їх довірені особи в загальнодержавному виборчому окрузі, кандидати в народні депутати України, уповноважені представники кандидатів на пост Президента України, уповноважені особи партій—суб'єктів виборчого процесу, уповноважені представники ініціативних груп

всеукраїнського референдуму, а також офіційні спостерігачі від іноземних держав, міжнародних організацій та представники засобів масової інформації; б) на засіданні Комісії при розгляді заяви чи скарги мають право бути присутніми представники заявника, скаржника, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих сторін; в) інші особи мають право бути присутніми на засіданні Комісії на запрошення або з дозволу Комісії, про що Комісією приймається відповідне рішення; г) рішення Комісії публікуються в центральних і місцевих засобах масової інформації у випадках, у порядку та в строки, встановлені законом.

Таким чином, підсумовуючи результати проведеного дослідження теоретико-правових аспектів визначення поняття принципів організації і діяльності механізму держави, а також їх ролі у розвитку цього механізму, можемо сформулювати такі висновки. По-перше, принципи організації і діяльності механізму держави можна визначити як зумовлені сутністю та функціональним призначенням держави основоположні ідеї і вимоги, які задають загальну модель формування, функціонування та порядку взаємодії між окремими елементами механізму держави та

набувають своїх нормативних властивостей завдяки їх закріпленню на законодавчому рівні. По-друге, в системі цих принципів можна виділити дві загальні групи: а) універсальні (загальні); б) спеціальні (які описують і визначають організацію і діяльність окремих елементів та субелементів механізму держави). Водночас у межах першої групи доцільно виділяти дві підгрупи: а) принципи, які безпосередньо впливають з сутності держави; б) принципи, які покликані сприяти максимальній оптимізації та підвищенню ефективності функціонування держави. По-третє, подальше продовження теоретично-правових досліджень принципів організації і діяльності механізму держави істотно актуалізується та набуває особливого значення в умовах процесу конституційної модернізації, а також загальної трансформації системи державної влади в Україні, оскільки лише на основі чіткого науково-юридичного розвитку системи національного законодавства, в якому повинні знайти своє відображення і чітке формально-юридичне закріплення зазначені принципи, уможливиться формування ефективного та оптимально збалансованого механізму сучасної Української держави.

ПРИМІТКИ

1. Комаров С. А. Общая теория государства и права / С. А. Комаров. — СПб. : Питер, 2005. — С. 83.
2. Актуальные проблемы теории государства и права / отв. ред. Р. В. Шагиева. — М. : НОРМА ; ИНФРА-М, 2011. — С. 121.
3. Історія української Конституції / упоряд. : А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. — К. : Право, 1997. — С. 285.
4. Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація / Р. Ф. Гринюк. — К. : Ін Юре, 2004. — С. 195—251.
5. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики : монографія / О. В. Скрипнюк. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. — С. 47—55.
6. Шемшученко Ю. С. Конституційна Асамблея — демократична форма професійної модернізації Конституції України / Ю. С. Шемшученко // Вісник Конституційної Асамблеї. — 2013. — № 1. — С. 114.
7. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія / С. П. Погребняк. — Х. : Право, 2008. — С. 24.
8. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України. Академічне видання / О. В. Скрипнюк. — Х. : Право, 2009. — С. 59.
9. Енгибарян Р. В. Теория государства и права / Р. В. Енгибарян, Ю. К. Краснов. — М. : НОРМА, 2007. — С. 198.
10. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник / О. Ф. Скакун. — Х. : Консум ; Ун-т внутренних дел, 2000. — С. 102.

11. Касаева Т. В. К вопросу о принципах организации и деятельности механизма современного Российского государства / Т. В. Касаева // Правоохранительная политика: проблемы формирования и осуществления : монография / под ред. : А. В. Малько, Р. А. Пузиков. — М., 2012. — С. 62—64.
12. Загальна теорія держави і права / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко [та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — С. 129.
13. Актуальные проблемы теории государства и права / отв. ред. Р. В. Шагиева. — М. : НОРМА ; ИНФРА-М, 2011. — С. 123—124.
14. Теория государства и права / под ред. В. К. Бабаева. — М. : Юристъ, 2002. — С. 110—116.
15. Макуев Р. Х. Теория государства и права / Р. Х. Макуев. — М. : НОРМА ; ИНФРА-М, 2010. — С. 203.
16. Чиркин В. Е. Конституционное право / В. Е. Чиркин. — М. : НОРМА ; ИНФРА-М, 2013. — С. 170—171.
17. Чиркин В. Е. Государственное управление. Элементарный курс / В. Е. Чиркин. — М. : Юристъ, 2002. — С. 131.
17. Сенчук В. В. Поняття та ознаки демократичної держави: теоретико-правовий аспект / В. В. Сенчук // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. — Вип. 44. — С. 115.
18. Теория права и государства / под ред. В. В. Лазарева. — М. : Право и закон, 2001. — С. 401.

Быстрик Анна. Принципы организации и деятельности механизма государства: теоретико-правовые аспекты.

В статье дан комплексный анализ теоретико-методологических подходов к определению принципов организации и деятельности механизма государства в современной юридической науке. Автор обосновывает роль принципов организации и деятельности механизма государства как основных идей, определяющих процесс формирования и функционирования механизма современного государства, и прежде всего — государственных органов. Особое внимание уделяется обоснованию принципов организации и деятельности механизма государства, вытекающих из понятия демократического, правового и социального государства.

Ключевые слова: механизм государства, правовые принципы механизма государства, правовое государство, социальное государство, демократическое государство, государственная власть, правовое регулирование.

Bystryk Anna. The principles of organization and operation of the state mechanism: theoretical-and-legal aspects.

The article gives a comprehensive analysis of theoretical-and-methodological approaches to the definition of the principles of the mechanism of state in modern jurisprudence. The author substantiates the role of the principles of organization and operation of the state mechanism as the main ideas that define the process of formation and functioning of the modern state mechanism, and above all — government agencies. Particular attention is paid to the justification of the principles of organization and operation state mechanism in conditions of rising of the democratic state, social state, and the state of law.

Key words: mechanism of the state, legal principles of the state mechanism, rule of law, social state, democratic state, government, legal regulation.